basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

BESIGHEIDSTUDIES

FEBRUARIE/MAART 2016

PUNTE: 300

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 16 bladsye.

Kopiereg voorbehou

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat die vrae beantwoord word.

1. Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings en dek al die hoofonderwerpe.

   AFDELING A: VERPLIGTEND
   AFDELING B: Bestaan uit VYF vrae
   Beantwoord enige DRIE van die vyf vrae in hierdie afdeling.
   AFDELING C: Bestaan uit VIER vrae
   Beantwoord enige TWEE van die vier vrae in hierdie afdeling.

2. Lees die instruksies vir elke vraag aandagtig deur en neem deeglik kennis van wat vereis word.

3. Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is. Geen punte sal toegeken word vir antwoorde wat verkeerd genommer is nie.

4. Behalwe waar ander instruksies gegee word, moet antwoorde in volsinne wees.

5. Gebruik die puntetoekenning en aard van elke vraag om die lengte en diepte van 'n antwoord te bepaal.

6. Gebruik die tabel hieronder as 'n gids vir punte- en tydtoekenning wanneer jy die vrae beantwoord.

AFDELING	VRAAG	PUNTE	TYD
A: Objektiewe tipe vrae VERPLIGTEND	**1**	**40**	**30 minute**
B: VYF direkte/indirekte tipe vrae KEUSE (Beantwoord enige DRIE.)	**2**	**60**	**30 minute**
	3	**60**	**30 minute**
	4	**60**	**30 minute**
	5	**60**	**30 minute**
	6	**60**	**30 minute**
C: VIER opsteltipe vrae KEUSE (Beantwoord enige TWEE.)	**7**	**40**	**30 minute**
	8	**40**	**30 minute**
	9	**40**	**30 minute**
	10	**40**	**30 minute**
TOTAAL		**300**	**180 minute**

7. Begin die antwoord op ELKE vraag op 'n NUWE bladsy, byvoorbeeld VRAAG 1 – nuwe bladsy, VRAAG 2 – nuwe bladsy, ensovoorts.

8. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.

9. Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A (VERPLIGTEND)

VRAAG 1

1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommer (1.1.1–1.1.10) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.1.11 B.

1.1.1 Die hoofdoel van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling, 1998 (Wet 97 van 1998):

A Verseker dat besighede hul vaardigheidsontwikkelingsheffing gereeld betaal
B Allokeer toelaes aan werkgewers en opleidingsverskaffers
C Maak voorsiening vir 'n stelsel van krediete wat werknemers ontvang wanneer hulle hul leerlingskappe voltooi
D Moedig werkgewers aan om die werkplek as 'n leeromgewing te gebruik

1.1.2 ... sien toe dat die Nasionale Kredietwet, 2005 (Wet 34 van 2005) nagekom word.

A 'n Skuldberader
B Die Nasionale Kredietreguleerder
C 'n Krediet-toepassingsagentskap
D 'n Kredietberader

1.1.3 'n Swanger werknemer kwalifiseer vir 'n maksimum van ... betaalde kraamverlof.

A twee maande
B een maand
C vier maande
D drie maande

1.1.4 Die vul van vakante poste in 'n besigheid met bestaande werknemers staan as … bekend.

A advertering
B interne werwing
C eksterne werwing
D posspesifikasie

1.1.5 Felten het R40 000 vir twee jaar teen 8% enkelvoudige rente per jaar in 'n spaarrekening by BOB Bank belê. Felten sal ... rente na twee jaar verdien.

A R6 400
B R46 656
C R46 400
D R6 600

1.1.6 Denel MSB Bpk. vervaardig weermagtoerusting en het slegs een aandeelhouer, die Suid-Afrikaanse regering. Denel is dus 'n … maatskappy.

A nie-winsgewende
B persoonlike aanspreeklikheids-
C privaat
D staatsbeheerde

1.1.7 Watter EEN van die volgende handelinge is gerig op die bevordering van menslike gesondheid?

A Ongereelde toetsing van drinkwater
B Vermy kwessies wat met higiëne verband hou
C Stort mediese afval naby woongebiede
D Nakom van omgewingswetgewing

1.1.8 EEN van die belangrike voordele van spanwerk:

A Behaal groter uitsette deur sinergie
B Tydrowend en duur
C Benodig tegnologie vir sukses
D Moedig individualisme aan

1.1.9 Vergelyk die werklike prestasie van 'n finansiële bestuurder met sy/haar verwagte prestasie om sodoende sy/haar salaris te verhoog:

A Werwing
B Prestasiebeoordeling
C Berading
D Personeelontwikkeling

1.1.10 Hierdie Wet moedig vaardigheidsopleiding vir sekere aangewese groepe mense aan:

A Wet op Beroepsgesondheid en Veiligheid, 1993 (Wet 85 van 1993)
B Wet op Werkloosheidsversekering, 2001 (Wet 63 van 2001)
C Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging, 2003 (Wet 53 van 2003)
D Wet op Verbruikersbeskerming, 2008 (Wet 68 van 2008) (10 x 2) (20)

1.2 Voltooi die volgende sinne deur die woord(e) in die lys hieronder te gebruik. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommer (1.2.1–1.2.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

tien; terugwaartse; videokonferensies; konsensus; voorwaartse; laissez-faire; dinamiek; charismatiese; PowerPoint; veertien

1.2.1 Werkers kan toegelaat word om 'n maksimum van ... uur oortyd per week te werk.

1.2.2 Werkers met lae moraal kan deur die insig en persoonlikheid van … leiers geïnspireer word.

1.2.3 Best Clothing Vervaardigers het die … vertikale-integrasie-strategie toegepas deur Cool Clothing Kleinhandelaars oor te neem.

1.2.4 Groep-... is die metode wat deur spanne gebruik word om eenstemmigheid te bereik.

1.2.5 … is die ideale aanbiedingsmetode vir groepe in verskillende lande wat van aangesig tot aangesig (persoonlike) kontak moet hê.

(5 x 2) (10)

1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommer (1.3.1–1.3.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.3.6 K.

KOLOM A	KOLOM B
1.3.1 Koöperasies	A projekte wat begin word om die gemeenskap te bevoordeel
1.3.2 Gehaltebeheer	B die bestuur van mense en hulpbronne volgens voorafingestelde beleidsrigtings (beleide)
1.3.3 KMI (KSI)	C verkry meer beheer oor lede
1.3.4 Horisontale diversifikasie	D 'n stelsel wat nie elke afdeling en werknemer insluit nie
1.3.5 Bestuur	E gevorm deur lede wat hulpbronne, infrastruktuur en koste deel tot almal se voordeel
	F korporatiewe verantwoordelikheid vir ekonomiese ontwikkeling
	G 'n stelsel wat afwykings van voorafbepaalde standaarde van 'n vervaardigde produk verminder
	H die voeg van nuwe, onverwante produkte by die bestaande produklyne wat byval by bestaande klante kan vind
	I gebruik sjarme om mense te inspireer
	J deur stigters gevorm om produkte en dienste teen 'n wins te lewer

(5 x 2) (10)

TOTAAL AFDELING A: 40

AFDELING B

Beantwoord ENIGE DRIE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, byvoorbeeld VRAAG 2 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 3 op 'n NUWE bladsy, ensovoorts.

VRAAG 2: BESIGHEIDSOMGEWING

2.1 Identifiseer die element van Porter se Vyf Kragte/Magte-model wat op elk van die volgende stellings van toepassing is:

2.1.1 Klante verkies modieuse tekkies ('sneakers') bo duurder, formele skoene.

2.1.2 Mpho's Stores het 'n paar gereelde klante wat altyd groot bestellings plaas.

2.1.3 Ayishaa Bpk. wil 'n eksklusiewe modeboetiek begin wat groot kapitale belegging vereis om hoë stigtingskoste en duur voorraad te dek.

2.1.4 Sam's Millers is die enigste plek waar bakkerye meel kan koop.

2.1.5 Jack Hardeware lok meer klante as Tim Hardeware. (5 x 2) (10)

2.2 Lees die gevallestudie hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

KREDIETAMNESTIE: MILJOENE VERBRUIKERS SLAAN 'N SLAG

Ongeveer 3,18 miljoen verbruikers in Suid-Afrika is bevoordeel deur regulasies wat die verwydering van verbruikers se negatiewe kredietinligting moontlik gemaak het. Ongunstige inligting is uit verbruikers se kredietrekords verwyder.

Bekostigbaarheidsassesseringsregulasies is opgestel om kredietassessering deur kredietverskaffers te verskerp om roekelose kredietverlening te voorkom. Hierdie regulasies vereis dat verbruikers se verklaarde inkomste nagegaan word, dat kredietverslae bekom word en krediet vroegtydig goedgekeur word.

Volgens die krediet-ombudsman, Manie van Schalkwyk, word nie alle negatiewe inligting uit verbruikersprofiele verwyder nie, maar slegs twee kategorieë inligting, naamlik ongunstige lysting en opbetaalde vonnisse.

Ongunstige lysting sluit verbruikers in wat agterstallig is, nalatig is, stadig betaal, wegloop en nie kontakbaar is nie. Selfs al word die wanbetalingsinligting uit verbruikers se kredietprofiele verwyder, bly hulle steeds wetlik verplig om die skuld te betaal. As dit nie gedoen word nie, stel hulle hulself bloot aan regstappe deur die kredietverskaffer of om aan skuldinvorderaars oorhandig te word.

[Vertaal en aangepas uit *Fin24*, 3 November 2014]

2.2.1 Identifiseer die Wet wat op die gevallestudie hierbo van toepassing is. (2)

2.2.2 Haal TWEE kategorieë inligting uit die gevallestudie aan waar verbruikers deur veranderinge aan die Wet bevoordeel is. (2)

2.2.3 Gee VIER voorbeelde van ongunstige lysting in die gevallestudie. (4)

2.2.4 Identifiseer die regte van die kredietverskaffers in die gevallestudie, indien verbruikers versuim om hul skuld te betaal. (2)

2.2.5 Haal uit die gevallestudie aan hoe kredietverskaffers kredietassesserings moet uitvoer. (3)

2.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

JIMMY'S ENTERPRISE (JE)

Elma en Vusi is werknemers in dieselfde afdeling by Jimmy's Enterprise. Hulle doen dieselfde werk, maar Vusi verdien meer as Elma. Sy is ongelukkig en eis dat sy dieselfde salaris as Vusi moet verdien. Sy voel dat Jimmy's Enterprise nie aan die Wet op Gelyke Indiensneming (WGI), 1998 (Wet 55 van 1998) voldoen nie.

2.3.1 Verduidelik die hoofdoel van die Wet op Gelyke Indiensneming (WGI) 1998 (Wet 55 van 1998) met spesifieke verwysing na Elma se bewering dat JE nie aan hierdie Wet voldoen nie. (8)

2.3.2 Noem enige DRIE besigheidshandelinge wat deur die WGI as diskriminerend beskou kan word. (6)

2.3.3 Analiseer die impak wat die WGI op besighede in die algemeen het. (10)

2.4 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

PIET MOTORHANDELAARS (PMH)

Piet Motorhandelaars verkoop nuwe en tweedehandse motors. Die handelaarskap het hul teikenmark verloor as gevolg van mededingers wat hul motorpryse verlaag het. Piet wil vervreemding/disinvestering as 'n besigheidstrategie toepas om die uitdaging van die verlies aan klante te oorkom.

2.4.1 Verduidelik die betekenis van *vervreemding/disinvestering* as 'n besigheidstrategie. (4)

2.4.2 Bespreek die DRIE intensiewe besigheidstrategieë wat PMH kan gebruik om sy klante terug te wen en/of te behou. (9)

[60]

VRAAG 3: BESIGHEIDSGELEENTHEDE

3.1 As die finansiële bestuurder van Yummy Ice Cream Bpk. is jy genooi om 'n verbale/mondelinge voorlegging/aanbieding aan die aandeelhouers van die maatskappy te doen.

3.1.1 Beskryf die faktore wat jy in aanmerking sal neem wanneer jy vir 'n voorlegging/aanbieding voorberei. (8)

3.1.2 Omskryf in breë trekke VIER aspekte om in gedagte te hou wanneer jy vrae ná die voorlegging/aanbieding op 'n nie-aggressiewe en professionele manier beantwoord. (8)

3.2 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

AZ VELSORG & SKOONHEID (AZ)
Anet en Zen is vennote in AZ Velsorg & Skoonheid. Hulle produkte is baie gewild en hulle wil uitbrei. Hulle oorweeg dit om hul vennootskap in 'n maatskappy te omskep wat hulle in staat sal stel om aandele op die Johannesburgse Sekuriteitebeurs (JSE) te verkoop.

3.2.1 Verduidelik EEN nadeel van 'n vennootskap. (3)

3.2.2 Stel die soort maatskappy voor wat AZ Velsorg & Skoonheid in staat sal stel om aandele op die JSE te verkoop. (1)

3.2.3 Beskryf hoe die volgende faktore tot die sukses van die besigheid wat in VRAAG 3.2.2 genoem is, kan bydra:

(a) Kapitaal (2)

(b) Verdeling van wins (2)

3.2.4 Bespreek die funksies van die JSE. (8)

3.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

Mahlori besit 'n grasdakhuis wat vir R1 000 000 gewaardeer is. Hy het sy huis vir R800 000 by Pro-Cover Versekeraars verseker. 'n Brand in die kombuis het skade van R30 000 aangerig.

3.3.1 Bereken die bedrag wat Pro-Cover Versekeraars aan Mahlori sal uitbetaal om die skade te dek. Toon ALLE berekeninge. (4)

3.3.2 Verduidelik kortliks waarom Mahlori nie vir die volle bedrag van die skade wat gely is, gekwalifiseer het nie. (4)

3.4 Tabuleer TWEE verskille tussen *dividende* en *rente*. (4)

3.5 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

FOAMBRIGHT (EDMS.) BPK. (FB)

Jozi en Jane is bestuurders by 'n groot wassery-onderneming, FoamBright (Edms.) Bpk., in Kimberley.

Jozi bestuur die wassery en droogskoonmaakafdeling en verander gewoonlik haar leierskapstyl om by die taak voor haar aan te pas.

Jane is die bemarkings-, administrasie- en afleweringsbestuurder en glo dat tyd geld is. Sy het 'n wasgoed 'oplaai-en-aflewer'-diens ingestel wat 'n verhoging in inkomste sal verseker. Sy bied aansporingslone aan om werknemers te motiveer om weeklikse teikens en spertye te haal. Indien werknemers nie spertye haal nie, kan hulle nie hulle hele aansporingsloon ontvang nie.

3.5.1 Jozi is 'n tipiese voorbeeld van 'n situasionele leier. Haal uit die scenario hierbo aan om hierdie stelling te ondersteun. (1)

3.5.2 Identifiseer die soort leierskap wat Jane meestal as bestuurder in haar afdeling toepas. Motiveer jou antwoord deur inligting in die scenario hierbo te gebruik. (3)

3.5.3 Evalueer die impak van Jane se tipe leierskap, waarna in VRAAG 3.5.2 verwys word, op sakebedrywighede. (6)

3.6 Analiseer die toepassing van die burokratiese leierskapstyl in die werkplek. (6)
[60]

VRAAG 4: BESIGHEIDSROLLE

4.1 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

MOYENI SUPERMARK (MS)

Tsakani koop gereeld kruideniersware by Moyeni Supermark, die enigste kruidenierswinkel in haar dorpie. Nadat Tsakani teruggekeer het van 'n besoek aan haar vriend in die stad, het sy by mnr. Moyeni oor die hoë pryse van sy produkte gekla.

Mnr. Moyeni dink dat sy produkte goedkoop is, omdat klante nie nodig het om stad toe te ry vir kruideniersware nie, maar belowe om sy supermark se prysvlakke te ondersoek.

4.1.1 Identifiseer die onetiese sakepraktyk in die scenario hierbo. (1)

4.1.2 Beveel maniere aan waarop Moyeni Supermark die onetiese sakepraktyk, geïdentifiseer in VRAAG 4.1.1, kan oplos. (6)

4.1.3 Stel ander maniere voor (NIE in die scenario NIE), waarop Moyeni Supermark professioneel, verantwoordelik en eties sake kan doen. (8)

4.2 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

JJ Opleiding & Ontwikkeling (JJ) spandeer ongeveer R1 miljoen (R1 000 000) aan korporatiewe maatskaplike/sosiale investering (KMI/KSI)-projekte, wat hul kontantvloei negatief beïnvloed. Jack, die eienaar, is van mening dat dit nie sy besigheid se verantwoordelikheid is om KMI/KSI-projekte te finansier nie.

Regverdig Jack se opinie met spesifieke verwysing na die impak van KMI/KSI op besighede. (10)

4.3 Beskryf die korrekte prosedure om griewe in die werkplek te hanteer. (8)

4.4 Stel maniere voor waarop besighede die volgende diversiteitskwessies in die werkplek kan oplos:

4.4.1 Taal (2)

4.4.2 Ouderdom (2)

4.4.3 Gestremdheid (2)

4.5 Verduidelik hoe besighede die beginsels van verantwoordbaarheid en deursigtigheid moet toepas om etiese sakepraktyke te bevorder. (8)

4.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TONIE SE FABRIEKE BPK. (TFB)

Tonie se Fabrieke Bpk. vervaardig en verkoop boumateriaal. Die vraag na boumateriaal is besig om te styg en TFB wil nog 'n fabriek in Thula Town oprig. Dit sal werksgeleenthede vir die gemeenskap skep, terwyl beurse vir tersiêre onderrig aan leerders in plaaslike skole aangebied sal word.

Sommige Thula Town-inwoners is bekommerd dat Tonie se fabriek geraas, lugbesoedeling en misdaad in die gemeenskap kan verhoog, terwyl ander redeneer dat hulle nie meer so ver hoef te ry om boumateriaal te koop nie. Tonie se Fabrieke beplan ook om entrepreneursprogramme vir jong, opkomende entrepreneurs aan te bied.

4.6.1 Pas die kragveldanalise-instrument toe om die lewensvatbaarheid van TFB se nuwe fabriek in Thula Town te assesseer. (7)

4.6.2 Verwys na jou bevindinge in VRAAG 4.6.1 en regverdig die oprigting van TFB se nuwe fabriek in Thula Town. (2)

4.7 Evalueer die doeltreffendheid van die Delphi-tegniek in die oplossing van sakeprobleme. (4)
[60]

VRAAG 5: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

5.1 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

RAINMAKER MYN (EDMS.) BPK. (RMM)
Rainmaker Myn (Edms.) Bpk. het 120 mynwerkers in diens. Jacob, die menslikehulpbron-bestuurder, neem gereeld belangrike besluite sonder om die werkers te raadpleeg. Die werkers het besluit om 'n vakbond te stig sodat hulle in die besluitnemingsproses verteenwoordig kan word. Jacob is van mening dat dit die maatskappy se reg is om eensydige besluite te neem. Hy het gedreig om die werkers af te dank as hulle 'n vakbond stig.

5.1.1 Noem die Wet wat Jacob oortree. (2)

5.1.2 Omskryf in breë trekke die impak van die Wet waarna in VRAAG 5.1.1 verwys word, op die menslikehulpbron-funksie van RMM. (10)

5.2 Onderskei tussen *posbeskrywing* en *posspesifikasie*. (8)

5.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

MEMPS FABRIEK BPK. (MF)
Thabo werk vyf dae per week by MEMPS Fabriek Bpk. Buiten sy weeklikse loon ontvang hy ook 'n selfoon- en behuisingstoelaag.

5.3.1 Haal TWEE soorte byvoordele aan wat aan Thabo betaal word. (2)

5.3.2 Verduidelik verskillende metodes wat MEMPS Fabriek kan gebruik om Thabo se loon te bepaal. (4)

5.3.3 Evalueer die impak van byvoordele op MEMPS Fabriek Bpk. (8)

5.4 Bespreek die positiewe impak van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998) op die menslikehulpbron-funksie. (8)

5.5 Beskryf die voordele wat 'n besigheid kan geniet wanneer hulle 'n hoë gehalte bestuurstelsel implementeer. (10)

5.6 Gee raad aan besighede oor hoe die deurlopende verbetering van prosesse en stelselsiklus die gehalte van produkte en dienste kan verbeter. (8)
[60]

VRAAG 6: DIVERSE/ALLERLEI ONDERWERPE

BESIGHEIDSOMGEWINGS

6.1 Identifiseer die Wet wat op elke scenario hieronder van toepassing is.

6.1.1 Choco Sweets waarsku klante nie oor die moontlike newe-effekte wanneer hulle van hul lekkers en sjokolade eet nie.

6.1.2 Andries Konsultasie-agentskap laat nie hul vakbondverteenwoordigers tyd toe om aan vakbondsake aandag te gee nie.

6.1.3 Smith Groothandelaars Bpk. bied entrepreneursprogramme vir klein besighede aan om vir regeringstenders te kan kwalifiseer.

6.1.4 Zafe Sekuriteit het nie afskrifte van die indiensnemingskontrakte aan hul werkers gegee nadat daaroor ooreengekom en dit geteken is nie. (4 x 2) (8)

6.2 Evalueer die impak van die Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging, 2003 (Wet 53 van 2003) (aangepas in 2013) op besighede. (6)

BESIGHEIDSGELEENTHEDE

6.3 Verduidelik die voordele van die gebruik van visuele hulpmiddels in enige voorlegging/aanbieding. (8)

6.4 Tabuleer die verskille tussen *skadeloosstelling/indemnifikasie* en *sekuriteit* as beginsels van 'n wettige versekeringskontrak. (8)

BESIGHEIDSROLLE

6.5 Noem VIER hindernisse tot kreatiewe denke in die werkplek. (8)

6.6 Bespreek die implikasies van gelykheid, respek en waardigheid in die werkplek. (6)

BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

6.7 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

ZIG-N-ZAG-FABRIEK (ZZF)
Frenchy het onlangs by Zig-n-Zag-fabriek begin werk. Op sy eerste werksdag is hy na sy werkstasie geneem en aangesê om sy pligte uit te voer sonder enige leiding of toesig. Hy het toe vir deeglike induksie/oriëntering gevra.

6.7.1 Beskryf wat bedoel word met *deeglike induksie/oriëntering* in die scenario hierbo. (2)

6.7.2 Noem die voordele van 'n doeltreffende induksieprogram vir Zig-n-Zag-fabriek. (8)

6.8 Bespreek hoe die gehalte van werkverrigting van die algemenebestuur-funksie die sukses van die besigheid sal verseker. (6)
[60]

TOTAAL AFDELING B: 180

AFDELING C

Beantwoord ENIGE TWEE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet boaan 'n NUWE bladsy begin, byvoorbeeld VRAAG 7 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 8 op 'n NUWE bladsy, ensovoorts.

VRAAG 7: BESIGHEIDSOMGEWINGS (WETGEWING)

Die Wysigingswet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes ('COIDA'), 1997 (Wet 61 van 1997) erken dat sekere beroepe gevaarlik is en werkers aan gesondheidsrisiko's blootstel. Daar is dus koste-implikasies vir beide werkgewers en werknemers wanneer werkplekverwante ongelukke of siektes plaasvind.

Met verwysing na die stelling hierbo:

- Bespreek die aard van 'COIDA'.
- Verduidelik die regte van werknemers soos dit in die Wet uiteengesit is.
- Omskryf in breë trekke DRIE handelinge wat as diskriminerend beskou kan word.
- Analiseer die impak van hierdie Wet op besighede.
- Beveel maniere aan waarop besighede aan 'COIDA' kan voldoen. **[40]**

VRAAG 8: BESIGHEIDSGELEENTHEDE (BELEGGINGS)

Besighede word in dinamiese en riskante omgewings bedryf. Versekering sal altyd 'n noodsaaklike rol speel om te verseker dat hulle volhoubaar is. Gant Bpk. glo dat versekering 'n goeie belegging is en wil ingeligte besluite oor hul versekering en beleggings neem.

Gant Bpk. het jou as 'n onafhanklike finansiële beleggingsadviseur genader. Jou advies moet die volgende insluit:

- Verduidelik die belangrikheid van versekering vir besighede.
- Onderskei tussen *verpligte versekering* en *nieverpligte versekering* en gee TWEE voorbeelde van elk.
- Gee advies aan die maatskappy deur enige VIER geskikte beleggingsvorme te beskryf. Brei uit op die risikofaktor van ELK. **[40]**

Kopiereg voorbehou

VRAAG 9: BESIGHEIDSROLLE (KONFLIK)

Besighede neem werkers uit verskillende kulturele agtergronde en oortuigings in diens, wat tot konflik in die werkplek kan lei. Daar word ook van werknemers verwag om in spanne saam te werk wat konflik kan vererger.

Verwys na die stelling hierbo en gee aandag aan die volgende kwessies in die werkplek:

- Bespreek die moontlike oorsake van konflik.
- Identifiseer en verduidelik die spanontwikkelingstadium waarin konflik die waarskynlikste sal voorkom.
- Stel maniere voor waarop besighede moeilike mense kan hanteer.
- Analiseer die voordele van 'n diverse arbeidsmag vir besighede. **[40]**

VRAAG 10: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE (MENSLIKE HULPBRONNE)

'n Produksiebestuurder by Lonin Myn (Edms.) Bpk. het onlangs uit sy pos bedank om by 'n ander maatskappy aan te sluit. Mnr. Amla, die menslikehulpbron-bestuurder by Lonin Myn, het opdrag gekry om 'n nuwe produksiebestuurder aan te stel.

Verwys na die scenario hierbo en skryf 'n opstel waarin jy die volgende aspekte insluit:

- Verduidelik die keuringsprosedure wat mnr. Amla behoort te volg om die geskikste kandidaat te identifiseer.
- Bespreek die wetlike vereistes van die indiensnemingskontrak waaroor beide Lonin Myn (Edms.) Bpk. en die nuwe werknemer moet ooreenkom.
- Adviseer mnr. Amla oor redes vir die beëindiging van werknemers se indiensnemingskontrakte. **[40]**

TOTAAL AFDELING C: 80
GROOTTOTAAL: 300

Kopiereg voorbehou